

РЕЦЕНЗИЯ

за

Научната и образователна степен “доктор” по история

Хуманитарни науки, професионално направление

2.2 История и археология (Нова и най-нова обща история)

Софийски университет “Св. Климент Охридски”

Исторически факултет

Катедра “Нова и съвременна история”

на Ангел Юлиянов Апостолов

Тема на дисертацията:

ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ОТНОШЕНИЯТА НАТО–РУСИЯ

(1992–2002)

от проф. д-р Дарина Григорова Григорова

Данни за дисертанта

Ангел Юлиянов Апостолов е роден на 14 май 1987 г., завършва специалност “Международни отношения” в СУ (2010), систематизира образованието си в проблемите на сигурността като магистър по международна сигурност (2012), след което става експерт в Атлантическия клуб в България. Логично продължение на изследователските му интереси е спечеленият конкурс за докторантура по Нова и съвременна история (2016). Темата на дисертацията му е формулирана от първоначалния му научен ръководител проф. д-р Костадин Грозев (до внезапната му смърт през ноември 2017 г.), след което научното ръководство е поето от доц. д-р Александър Сивилев. Ангел Юлиянов Апостолов владее английски, немски и руски език, и има практически опит не само в неправителствени, но и в правителствени организации.

Данни за дисертацията

Дисертационният труд на Ангел Юлиянов Апостолов: *ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ОТНОШЕНИЯТА НАТО–РУСИЯ (1992–2002)*

се състои от увод, три глави (използван е хронологическият подход), заключение и библиография:

– документи от Архива на МВнР, дигиталните архиви на НАТО, на Борис Елцин от “Елцин център” в Екатеринбург, както и публикувани официални договори, концепции, доктрини, заявления; Формулировката на дисертанта в увода: *“Използвани са документи, съхранявани в Руския държавен архив за най-нова история (РГАНИ)”* (с. 16) е некоректна, защото той лично не е чел в руския архив и съответно не би трябвало да го включва в изворите, а в списъка с документалните сборници или авторите, от които е цитирал вече публикуваните документи. Оттук и в раздела *Библиография, документи* (с. 369) заблуждаващо се посочва документ от РГАНИ, но като ползван лично от дисертанта, което не е точно, а липсва източникът, който пръв го е въвел в обръщение: *“Российский государственный архив новейшей истории (РГАНИ), Фонд 1, опись 9, Дело 56, л. 1 – 145, „Политический доклад ЦК КПСС XXVII съезду КПСС 25.II.1986 – Доклад Генерального секретаря ЦК КПСС М. С. Горбачева“*. [Цит. по?]

– използвани са над 250 заглавия – частично извори, частично изследвания по темата, частично публицистика, на български, руски, английски и немски език. Общият обем на дисертацията е 392 с.

Препоръчително е дисертантът да добави към използваните официални документи и четиритомника, имащ пряко отношение по темата, както и по хронологическия ѝ обхват: *“Внешняя политика и безопасность современной России, 1991–2002”*. Т. 1–4. М., 2002.

Глава първа: ПЕРИОД НА СБЛИЖАВАНЕ В ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ НАТО И РУСИЯ (януари 1992 – юни 1996) основателно обхваща периода на най-добрите взаимоотношения Русия–НАТО (тук има изследователски спор дали началото на спада на доверие не е по-късно, но приетата от дисертанта 1996 година има своята разумна мотивация).

Началото на текста трасира важни вътрешнополитически теми от последната съветска история – разпадането на СССР, до ранната постсъветска история на Руската федерация, а именно периодът 1991–1993 и формирането на президентската република (1993). Подобен галоп по такива големи проблеми, които са извън фокуса на дисертацията, няма как да е аналитичен и има по-скоро характер на справка с ограничени източници. Когато навлиза в темата на сигурността [т. 3. Национална сигурност на РФ – приоритети], Ангел Юлианов Апостолов проявява изследователски подход, което съответства и на темата, и на неговия натрупан академичен опит.

Обзорът на Първата чеченска война [т. 3.5.], която е самостоятелна тема от руската политика в Северен Кавказ, и по която има редица изследвания и документална база, е отново с характера на популярно четиво и излиза извън темата дисертацията. Прави впечатление, че дисертантът не се вглежда в разнообразието на понятийния апарат – самият той използва термина “чеченски партизани”, но руският е “терористи”. Когато разглежда концепцията на руската външна политика при Андрей Козирев, Ангел Юлианов Апостолов тутакси показва познания и разбиране на темата, което е резултат и от образованието му по международни отношения и дипломация.

Анализът на трансформацията на НАТО след Студената война, на политиката на Елцин при Андрей Козирев и на промяната на руския външнополитически вектор при Евгений Примаков, е балансиран, описан с лекота от дисертанта, умело подчертаващ специфичната роля на американската дипломация. Темата за разширяването на НАТО на Изток е разгледана от всички гледни точки, като не спестява крайностите по този невралгичен за Русия факт. Аргументите “против” и “в полза” правят анализа в дисертацията адекватен и безпристрастен.

Отделната точка за “войната в Босна” придобива пак обзорния и популярен характер като раздела за Първата чеченска война. НАТО и Югославия е отделна и голяма тема, по която има много литература от балканисти. Руската външнополитическа оценка на тези събития обаче е представена максимално точно.

Глава втора: КРИТИЧЕН ПЕРИОД В ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ НАТО И РУСИЯ (юли 1996 – август 1999) убедително анализира “критичния период” във взаимоотношенията Русия–НАТО. Интересен извод прави дисертантът, че *“Процесът на разширяване на НАТО трудно може да се обясни с логиката на „реалполик“ от „стария тип“, основаващ се върху сравняването на военния баланс на силите между отделните страни и усилията за максимизиране на собствената сила от всяка една от тях”* [с. 166].

Анализът на акта “Русия–НАТО” е документален и представящ различните позиции максимално коректно. Една от силните страни на дисертацията е боравенето с юридическа документация и терминология като част от историческия текст в полето на международната сигурност и дипломация. Верен е изводът на дисертанта, че *“Актът е по съществото си политическо, а не военно споразумение, при това което няма действителна правнообвързваща сила”* [с. 200].

Военният конфликт в Косово и бомбардировките на НАТО над Югославия (1999) са представени прецизно. От руската гледна точка обаче не са споменати основни изследователи на темата като балканистите Елена Гускова и Елена Пономарьова. Генерал Ивашов, цитиран често от дисертанта, не е сериозен автор и има определено, и специфично пристрастие по проблема.

Глава трета: ПРАГМАТИЧЕН ПЕРИОД В ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ НАТО И РУСИЯ (септември 1999 – декември 2002) анализира точно промените в руската външнополитическа стратегия. Самата последователност на периодизацията на отношенията Русия–НАТО в дисертацията: *Сближаване, Критичен* и *накрая Прагматичен период*, има своята вътрешна логика и документална

аргументация. Трета глава е последователна в това отношение и дава смислен завършек на темата, както и аргументира избора на хронологическите рамки на дисертацията.

Когато авторът пак навлиза в руско-чеческите отношения и Втората чеченска война, характерът на текста пак придобива уикипеден стил, което е неизбежно – пак се засяга голяма тема, изследвана задълбочено от съвременни кавказоведи и на Запад, и на Изток. Нещо подобно се получава и в раздела за Путин [т. 1.5, 1.6.], в който дисертантът стъпва основно и изключително само върху един автор.

Веднага като преминава към отношенията Русия–НАТО, Ангел Юлиянов Апостолов пак се връща към изследователския стил на работа по темата на дисертацията. “Причините за края на прагматичния подход” са отделна точка със силен аналитичен подход.

Публикации и участия в научни форуми

Ангел Юлиянов Апостолов има 9 публикации (7 статии, 1 студия и 1 под печат) на български и на английски език по темата на дисертацията. Проявил е активно участие в конференции и форуми по проблемите на сигурността и НАТО (в България, Армения и Италия), като в редица от тях е бил и организатор.

Заклучение

Дисертацията на Ангел Юлиянов Апостолов в този ѝ вид НЕ отговаря на изискванията за академичен изследователски труд в професионално направление 2.2. История и археология (Нова и най-нова обща история).

Необходимо е текстът да се преработи в две основни направления:

1. Дисертантът би следвало да се позове коректно на изворите по темата и на източниците, от които ги е цитирал. Документът се описва в дисертацията

като първичен извор само когато лично авторът е бил в архива и е работил със съответния фонд. Дисертантът не е бил в РГАНИ, съответно при изворите трябва да цитира източника, който е въвел в обръщение съответния архивен документ [за повече вж. с. 2 от рецензията].

2. В дисертацията не става ясен научният принос на автора, който подлежи на прецизиране. Твърдението в автореферата (с. 32), че *“Настоящата дисертация представлява първото систематизирано и детайлно проучване на развитието на основните аспекти във военнополитическите отношения между НАТО и Русия в периода 1992 – 2002 г.”* не е точно. Има вече защитени дисертации на тема Русия и НАТО [Вж. Скрипченко, О.В. “Россия и НАТО: политическите аспекти взаимодействия”. Москва, 2002 г. /За целия период на 90-те години/ Вж. Курота, М. “Развитие отношений между Российской Федерацией и Организацией Североатлантического договора”. СПб, 2007. Вж. Клачов, Д.Н. “Тенденции проблемы взаимодействия России и НАТО в контексте национальной безопасности Российской Федерации”. Москва, 2009.] Дисертантът би трябвало да конкретизира своите лични приноси на базата на вече защитените изследвания, за да открои своя труд.

Заклучението ми е ОТРИЦАТЕЛНО. Дисертацията на Ангел Юлианов Апостолов в този непреработен вид НЕ отговаря на всички изисквания за образователната и научна степен “ДОКТОР”. Дисертацията може да бъде защитена успешно след преработка.

София, 7 април 2020 г.

Член на жури:

проф. д-р Дарина Григорова